

Bouwstenen voor inclusief onderwijs

Inclusief onderwijs betekent dat alle kinderen, met of zonder beperking, samen leren, spelen en zich ontwikkelen in een omgeving die hen ondersteunt. Om dit te realiseren, is meer nodig dan alleen een visie of beleidskeuze. De fysieke leeromgeving speelt een cruciale rol. Een schoolgebouw kan uitnodigen tot meedoen, of juist uitsluiten. Daarom is het essentieel dat onderwijshuisvesting zodanig wordt ontworpen en ingericht dat alle leerlingen zich welkom, veilig en ondersteund voelen.

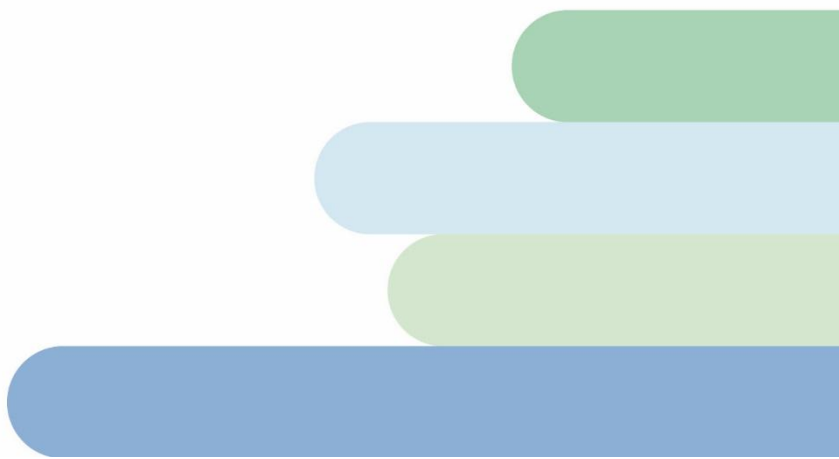
Voor gemeenten en schoolbesturen ligt hier een belangrijke verantwoordelijkheid. Bij het opstellen van een Integraal Huisvestingsplan (IHP) en/of het uitwerken van een plan voor nieuwbouw of renovatie is het van belang om inclusie als uitgangspunt te nemen. Gelukkig zijn er inmiddels duidelijke kaders en normen beschikbaar die hierbij richting geven. Hier zijn twee zeer bruikbare kaders voor dat gesprek tussen gemeenten en onderwijsbesturen uitgewerkt: het Ontwerpkader 'Bouwstenen voor inclusievere onderwijshuisvesting' (2025) en de norm NENg120 (2025). Ze geven nadere invulling aan de Handreiking Integraal Huisvestingsplan van de PO-raad, de VO-raad en de VNG (2023) waarin partijen wordt geadviseerd expliciet rekening te houden met de realisatie van inclusief onderwijs.

Het ontwerpkader "Bouwstenen voor inclusievere onderwijshuisvesting" en de norm NEN 9120 vullen elkaar aan doordat ze beide gericht zijn op het creëren van toegankelijke en inclusieve schoolgebouwen, maar ze doen dat vanuit een ander perspectief. Het OCW-ontwerpkader biedt een beleidsmatig en inhoudelijk kader met 11 thematische ontwerpprincipes die inclusie breed benaderen. NEN 9120 daarentegen is een technische norm die concrete, toetsbare eisen stelt aan de fysieke toegankelijkheid van gebouwen voor mensen met uiteenlopende beperkingen. Waar het ontwerpkader richting geeft aan visie en ontwerpkeuzes, biedt NEN 9120 een meetlat voor uitvoering en toetsing. Samen zorgen ze ervoor dat zowel de intentie als de praktische uitvoering van inclusieve huisvesting geborgd zijn.

Hieronder worden beide kort toegelicht en samengevat als handleiding bij het gesprek.

Inhoudsopgave

Bouwstenen voor inclusievere onderwijshuisvesting	2
De 11 thema's uit 'Bouwstenen voor inclusievere onderwijshuisvesting'	2
NEN 9120	4
De aandachtspunten uit NEN 9120	4

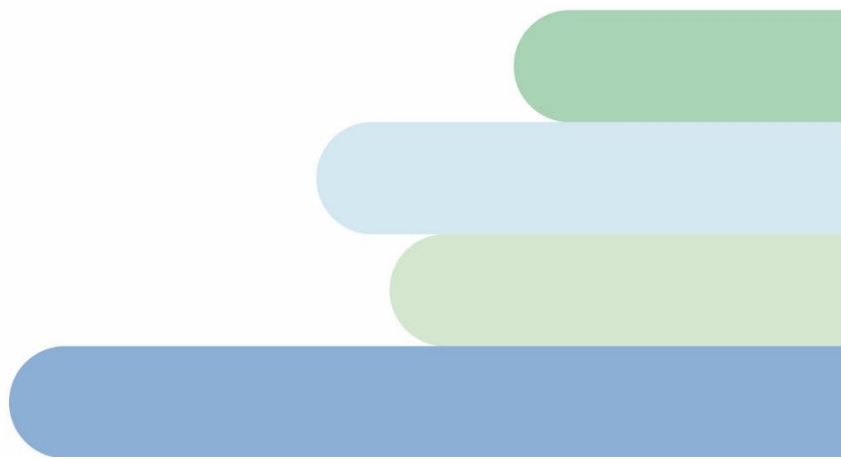
Bouwstenen voor inclusievere onderwijshuisvesting

- Titel: Bouwstenen voor inclusievere onderwijshuisvesting
- Publicatiedatum: april 2025
- Uitgave: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), in samenwerking met PO-Raad, VO-raad en sector speciaal onderwijs
- Toepassing: Dit ontwerpkader biedt een concreet instrument voor gemeenten en schoolbesturen om schoolgebouwen inclusiever te maken. Het bevat elf thema's die als checklist kunnen worden gebruikt bij nieuwbouw, renovatie of aanpassing van bestaande gebouwen. Het kader sluit aan bij het Kwaliteitskader Huisvesting en is bedoeld om het IHP-proces te versterken.

De 11 thema's uit 'Bouwstenen voor inclusievere onderwijshuisvesting'.

1. Rust en uitzicht
Ontwerp prikkelarme ruimtes met voldoende daglicht, uitzicht en akoestisch comfort. Dit bevordert concentratie en welzijn, met name voor leerlingen die gevoelig zijn voor prikkels.
2. Extra bewegings- en circulatieruimte
Zorg voor brede gangen, ruime lokalen en voldoende manoeuvreerruimte. Dit maakt het gebouw toegankelijk voor rolstoelgebruikers en andere leerlingen met mobiliteitsbeperkingen.
3. Aanvullende ruimten voor zorg en ondersteuning
Voorzie in aparte ruimtes waar leerlingen terecht kunnen voor gesprekken met zorgprofessionals, therapie of rustmomenten. Dit ondersteunt integratie van onderwijs en zorg.
4. Flexibiliteit van voorzieningen
Ontwerp multifunctionele ruimtes die eenvoudig kunnen worden aangepast aan wisselende behoeften, zoals groepsgrootte of specifieke onderwijs- of zorgactiviteiten.
5. Technische voorzieningen en hulpmiddelen
Integreer ondersteunende technologieën zoals domotica, akoestische hulpmiddelen, visuele signalering en andere voorzieningen die bijdragen aan zelfstandigheid en veiligheid.
6. Toegankelijkheid en oriëntatie
Zorg voor een logisch en intuïtief gebouwontwerp met duidelijke bewegwijzering, herkenbare zones en visuele of tactiele oriëntatiepunten.
7. Binnenmilieu en comfort
Een gezond binnenklimaat is essentieel. Denk aan goede ventilatie, temperatuurregeling, verlichting en akoestiek. Dit draagt bij aan het leervermogen en het welzijn van alle gebruikers.
8. Sociale veiligheid en geborgenheid
Ontwerp overzichtelijke ruimtes die sociale controle bevorderen en waarin leerlingen zich veilig en op hun gemak voelen. Vermijd onoverzichtelijke hoeken of donkere gangen.

9. Samenwerking en ontmoeting
Stimuleer sociale interactie tussen leerlingen, ouders en professionals via ontmoetingsplekken, open ruimtes en multifunctionele zones.
10. Thuisnabijheid en verbinding met de wijk
Positioneer de school als onderdeel van de wijk. Zorg voor verbindingen met andere voorzieningen zoals kinderopvang, jeugdzorg of sportfaciliteiten.
11. Inclusieve buitenruimte
Ontwerp toegankelijke en uitnodigende schoolpleinen met ruimte voor spel, rust en ontmoeting. Denk aan speeltoestellen en zitplekken die geschikt zijn voor alle kinderen.

NEN 9120

- Titel: NEN 9120 – Toegankelijkheid van gebouwen
- Publicatiedatum: februari 2025
- Uitgave: Nederlands Normalisatie Instituut (NEN), in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)
- Toepassing: Deze norm bevat meer dan 500 richtlijnen voor het toegankelijk en bruikbaar maken van gebouwen voor mensen met uiteenlopende beperkingen. De norm is vrijwillig, maar wordt sterk aanbevolen als toetsingskader bij nieuwbouw en renovatie. Gemeenten kunnen de norm opnemen in het Programma van Eisen en gebruiken bij het beoordelen van bestaande gebouwen of het plannen van aanpassingen.

De aandachtspunten uit NEN 9120

1. Toegankelijke entree
De hoofdingang moet drempelloos zijn en goed bereikbaar vanaf de openbare weg of parkeerplaatsen, ook voor mensen met een beperking.
 2. Verplaatsing binnen het gebouw
Zorg voor voldoende draaicirkels, hellingbanen en liften, zodat iedereen zich zelfstandig kan verplaatsen.
 3. Toegankelijke toiletten
Toiletten moeten voldoen aan specifieke afmetingen en voorzien zijn van goed bereikbare elementen zoals beugels, wastafels en noodknoppen.
 4. Zichtbaarheid en verlichting
Goede verlichting, contrasten en visuele herkenbaarheid zijn essentieel voor mensen met een visuele beperking.
 5. Akoestiek
Geluidsabsorberende materialen en een rustige akoestiek zijn belangrijk voor leerlingen met auditieve gevoeligheid of concentratieproblemen.
 6. Bedieningselementen
Lichtschakelaars, liftnoppen en andere bedieningselementen moeten op een hoogte en locatie zitten die voor iedereen bereikbaar is.
 7. Signalering
Gebruik visuele en tactiele signalering (zoals reliëf of braille) om mensen met een visuele beperking te ondersteunen bij de oriëntatie.
 8. Buitenruimte
De buitenruimte moet veilig en toegankelijk zijn, met voldoende ruimte voor beweging, rust en ontmoeting.
-
- A decorative graphic in the bottom right corner consisting of several overlapping horizontal bars in shades of blue and green.

9. Gebruiksgemak
Alle voorzieningen moeten eenvoudig en zelfstandig te gebruiken zijn, ongeacht de beperking van de gebruiker.
10. Toepasbaarheid bij renovatie en nieuwbouw
De norm is toepasbaar bij zowel nieuwe gebouwen als bij aanpassingen aan bestaande gebouwen. Het biedt handvatten voor het verbeteren van toegankelijkheid in elke fase van het bouwproces.

